

ІНСТИТУТ ПРОБАЦІЇ ЗА ПРОЄКТОМ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Поява в законодавстві нових кримінально-правових інститутів потребує наукового обґрунтування. Мета статті полягає у визначенні авторського бачення моделі інституту пробації в проєкті нового Кримінального кодексу України. Для досягнення поставленої мети з використанням історико-правового, компаративістського, діалектичного, системного, герменевтичного та інших методів проаналізовано міжнародні стандарти поводження з правопорушниками, національне та іноземне законодавство, доктринальні положення, висвітлено сформульовані пропозиції до проєкту нового Кримінального кодексу України.

За результатами проведеного дослідження науково обґрунтовано положення правового інституту пробації в проєкті нового КК. Наведено міркування, якими керувалася робоча група з питань розробки нового кримінального законодавства, формулюючи нові законодавчі положення. Обґрунтовано визначення поняття пробації та засобів пробації, окреслено осіб, до яких застосовується пробація. Наведено аргументи щодо доцільності закріплення загальних засад пробації та правил скасування, зміни або доповнення засобів пробації. Визначено тривалість пробації щодо різних осіб, а також правові наслідки пробації.

Ключові слова: пробація, інститут пробації, засоби пробації, проєкт нового Кримінального кодексу України.

Сучасна вітчизняна кримінально-правова політика спрямована на втілення в національному законодавстві міжнародних стандартів поводження з правопорушниками, що орієнтують на застосування до них реінтеграційних засобів. Одним із таких кримінально-правових засобів є пробація.

Пробація має низку переваг перед застосуванням реального покарання як для правопорушника, так і для держави. Для особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, це, зокрема: можливість змінитись без ізоляції від суспільства; підтримка на шляху до змін; збереження соціальних зв'язків (сімейних стосунків і шансу створити сім'ю, зв'язків з громадою; збереження роботи й житла). Своєю чергою для держави – це зниження злочинності та кількості ув'язнених у місцях позбавлення волі; скорочення витрат на утримання засудженого (утримання засудженого в місцях позбавлення волі більш ніж у десять разів є дорожчим для держави, ніж перебування його на пробації); позитивний економічний ефект (завдяки сплаті податків працевлаштованими

засудженими, які перебувають на пробації); підняття авторитету держави на міжнародній арені (завдяки дотриманню нею міжнародних стандартів)¹.

Робоча група з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи при Президентові України (далі – робоча група) з 2019 р. працює над проєктом нового Кримінального кодексу України². Розроблення положень інституту пробації в проєкті нового Кримінального кодексу України (далі – проєкт нового КК) робоча група доручила авторів цієї публікації.

Формулюючи законодавчу модель пробації в проєкті нового КК, автор узяв до уваги положення Конституції України, позитивні зобов'язання української держави в галузі прав людини, міжнародні стандарти поводження із засудженими, прогресивні положення кримінальних кодексів іноземних держав, апробовані правозастосовною практикою положення національного

¹ Роль і переваги пробації, https://www.probation.gov.ua/?page_id=122.

² Проєкт нового Кримінального кодексу України, <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code>.

законодавства, напрацьовані законопроекти, правозастосовні проблеми, розроблені доктриною наукові концепти. Окрім наукових напрацювань автора цієї публікації, робоча група врахувала дослідження О. Беца, О. Богатирьової, В. Дрьоміна, О. Колба, Л. Олефір, А. Степанюка, Д. Ягунова, дослухалася до ґрунтовних пропозицій Є. Письменського, цінних порад О. Житного, А. Музики, П. Хряпінського, В. Човгана, І. Яковець, А. Яценка, а також слухних зауважень інших вітчизняних науковців та практиків.

Мета цієї публікації – презентація юридичній спільноті для обговорення основних положень інституту пробації, що пропонується втілювати в проекті нового КК України.

Ознайомлення з розділом 3.5 «Пробація» Загальної частини проекту нового КК дає змогу зробити висновок про те, що положення цього розділу визначають: засоби пробації (ст. 3.5.1); осіб, до яких застосовується пробація (ст. 3.5.2); загальні засади застосування засобів пробації (ст. 3.5.3); тривалість пробації (ст. 3.5.4); види наглядових засобів пробації (ст. 3.5.5, 3.5.6, 3.5.7); правила скасування, зміни або доповнення засобів пробації (ст. 3.5.8); правові наслідки пробації (ст. 3.5.9).

1. Поняття та засоби пробації. Правовий інститут пробації почав формуватися в англійському праві з першої половини XIX ст. в межах правового інституту умовного засудження³. На початку XX ст. в кримінальному праві сформувалися дві основні форми пробації: англо-американська та франко-бельгійська. Спільні та відмінні ознаки цих форм пробації були зумовлені типами історичного розвитку національного кримінального права⁴. На сьогодні пробацію закріплено в законодавстві абсолютної більшості світових держав⁵, що зацікавлені в реінтеграції засудженого в суспільство.

Помітний вплив на формування сучасної пробації здійснили Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 45/110 «Мінімальні стандартні правила ООН стосовно заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила)»⁶,

³ Loraine Gelsthorpe and Rod Morgan, eds., *Handbook of Probation* (London and New York: Routledge, 2007), 25–59; Дмитро Ягунов, *Служба пробації: концепція, принципи діяльності, організаційна структура* (Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2006), 34–5.

⁴ Максим Гета, *Пробація у її перспективі в уголовном праве Республики Казахстан* (дис. канд. юрид. наук, Восточно-Казахстанський гос. ун-т, 2000), 29–34.

⁵ Hans Albrecht and Van Kalmthout, eds., *Community Sanctions and Measures in Europe and North America* (Freiburg Edition iuscrim, 2002), 13–573.

⁶ Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Мінімальні стандартні правила ООН стосовно заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила)», 45–110, 14 грудня 1990, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_907#Text.

рекомедації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам, зокрема: № R(92)16 «Про європейські правила щодо застосування громадських санкцій та заходів», Rec(2000)22 «Щодо вдосконалення реалізації європейських правил щодо громадських санкцій та заходів», CM/Rec(2010)1 «Про правила Ради Європи про пробації»⁷, CM/Rec(2017)3 «Про Європейські правила щодо громадських санкцій та заходів»⁸. Положення цих документів потребують подальшої імплементації до національного законодавства⁹. Безумовно, під час розробки моделі інституту пробації в проекті нового КК робоча група взяла до уваги положення Закону України «Про пробацію»¹⁰, а також нормативно-правові акти з питань діяльності органів пробації в Україні¹¹.

З урахуванням зазначених документів робоча група сформулювала кримінально-правове визначення поняття пробації. Вважаємо, що *пробація як кримінально-правовий засіб* – це визначені кримінальним законодавством контрольні, корекційні та наглядові засоби, що передбачають обмеження в реалізації прав чи свобод людини та застосовуються судом до особи, засудженої за вчинення злочину, з метою забезпечення суспільства та спонукання цієї особи до правослухняної поведінки¹². З наведеного визначення можна виокремити щонайменше п'ять ознак пробації. Пробація застосовується до особи, засудженої за вчинення лише злочину. Пробація застосовується лише судом. За своїм змістом цей засіб полягає в застосуванні контрольних, корекційних та наглядових засобів, що передбачають обмеження в реалізації прав чи свобод людини. Пробація завжди має особистий характер. Пробація має мету – забезпечити суспільство та спонукати засудженого до правослухняної поведінки.

Водночас, з урахуванням назви цієї статті, видається доцільним сформулювати визначення

⁷ Збірник документів Ради Європи з запобігання перенаселеності в'язниць (Страсбург, 2015).

⁸ Рекомендація CM/Rec(2017)3 Комітету Міністрів Ради Європи «Про Європейські правила щодо громадських санкцій та заходів», ухвалено 22 березня 2017 (Страсбург, 2017).

⁹ Надія Перепічка, «Інститут пробації в Україні: відповідність нормам міжнародного законодавства», *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ* 4, № 113 (2019): 141.

¹⁰ Закон України «Про пробацію», 160–VIII, ухвалено 5 лютого 2015, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text>.

¹¹ Олександр Янчук та ін., уклад., *Нормативно-правові акти з питань діяльності уповноважених органів з питань пробації станом на 01 липня 2018 року* (Київ: ДУ «Центр пробації», 2018); *Законодавчі акти з питань діяльності пробації*, https://www.probatation.gov.ua/?page_id=118.

¹² Визначення поняття пробації робоча група мала намір закріпити в положеннях проекту нового КК (як і визначення поняття інших кримінально-правових засобів). Однак у травні 2022 р. ми ухвалили рішення не визначати в проекті нового КК поняття будь-яких кримінально-правових засобів, віддавши це питання «на відкуп» кримінально-правовій доктрині.

пробації як кримінально-правового інституту¹³. Отже, пробація як кримінально-правовий інститут – це зовнішньо оформлений структурний елемент галузі кримінального права (її Загальної частини), що становить систему кримінально-правових норм, покликаних цілісно регулювати суспільні відносини, що виникають між державою та засудженою особою за вчинення злочину, з метою забезпечення суспільства та спонукання цієї особи до правослухняної поведінки.

Пробація реалізується через систему засобів (ст. 3.5.1 проекту нового КК). Виокремлення в кримінально-правовій доктрині системи засобів пробації не є надуманим і має належне теоретичне підґрунтя, оскільки базується на структурі кримінального права.

Головними ознаками будь-якого системного об'єкта, на слушну думку В. Ширяєва, є цілісність та якісна визначеність об'єкта: його відмежованість від інших об'єктів; наявність в об'єкті взаємопов'язаних і таких, що опосередковують одна одну та своє ціле ієрархічно організованих частин (елементів); наявність у об'єкта інтегрованих властивостей, яких може не бути в частин, узятих окремо¹⁴. Система засобів пробації – складний інтегрований комплекс соціально зумовлених, якісно визначених, взаємопов'язаних та взаємодіючих елементів, яким притаманна цілісна структура.

По-перше, система засобів пробації становить множину соціально зумовлених елементів. По-друге, система засобів пробації складається з вичерпно визначених законом елементів. Застосування засобів пробації, не передбачених Кримінальним кодексом України, буде незаконним. По-третє, система засобів пробації має суттєві відмінності від інших системних об'єктів, зокрема системи покарань; системи видів звільнення від покарання; системи засобів безпеки. Разом ці системи, перетворюючись на підсистеми значно більшого системного об'єкта, утворюють єдину систему кримінально-правових засобів (книга 3 Загальної частини проекту нового КК). По-четверте, засоби пробації в проекті закону

певною мірою впорядковані в різновиди засобів пробації, утворюючи взаємопов'язані види обов'язків для засудженого. По-п'яте, елементи системи засобів пробації пов'язані між собою та взаємодіють (ч. 2 ст. 3.5.2 проекту нового КК). По-шосте, система засобів пробації є функціональною. Функція системи засобів пробації полягає в індивідуалізованому впливі на засуджену особу, що ґрунтується на загальній інтегративній ідеї – забезпечення суспільства та спонукання засудженої особи до правослухняної поведінки.

У юридичній літературі пробаційні обов'язки класифікують за різними критеріями. Наприклад, Є. Письменський пропонує їх поділяти на обов'язки, що вимагають певної поведінки, та на обов'язки, що забороняють вчинити певні дії¹⁵. Своєю чергою, цікавою є пропозиція М. Ольховика покласти в основу поділу обов'язків на певні групи їхній зміст і цільову спрямованість: примусові заходи виховного характеру; заходи безпеки; заходи профілактики; заходи відновлення; заходи контролю¹⁶.

Беручи до уваги зміст засобів пробації та їхню цільову спрямованість, робоча група об'єднала їх у три групи: 1) контрольні (ч. 1 ст. 3.5.1); 2) корекційні (ч. 2 ст. 3.5.1); 3) наглядові (ч. 3 ст. 3.5.1). З назви та змісту різновидів цих засобів простежується їхня функціональна спрямованість: контроль, корекція, нагляд. Це так званий «більш пробації», досліджений румунськими вченими¹⁷.

Неважко помітити, що систему засобів пробації утворюють як уже відомі чинному національному законодавству та практиці, так і нові засоби (пункти 1, 6, 7 ч. 2, пункти 1-3 ч. 3 ст. 3.5.1 проекту нового КК). Під час визначення нових засобів пробації ми врахували не лише позитивний закордонний досвід, а й думку практичних працівників вітчизняної служби пробації (автор цієї публікації здійснював з ними безпосередню комунікацію). Водночас до засобів пробації не входять засоби безпеки, які в проекті нового КК (з огляду на їх правову природу) робоча група закріпила в інших положеннях (розділ 3.6 Загальної частини проекту нового КК).

Наглядові засоби пробації полягають у більш суворому обмеженні в реалізації прав чи свобод людини. З урахуванням цієї обставини правову

¹³ Інститут кримінального права в українському кримінальному праві визначено як елемент структури кримінального права – це система (блок) відносно відокремлених, але органічно пов'язаних між собою норм кримінального права, що регулюють певну групу тотожних або тісно пов'язаних однорідних суспільних відносин (*Велика українська юридична енциклопедія*, у 20 т., т. 17, «Кримінальне право», голова редкол. Василь Тацій (Харків: Право, 2017), 403).

¹⁴ Владимир Ширяев, «Состав преступления, а также совокупность наказаний и иных мер уголовно-правового воздействия – две взаимосвязанные системы (философское обоснование)», в *Системность в уголовном праве. Материалы II Рос. конгресса уголов. права (Москва, 31 мая – 1 июня 2007 г.)* (ТК Велби, Проспект, 2007), 527–9.

¹⁵ Євген Письменський, *Теоретико-прикладні проблеми звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України*, наук. ред. Олександр Дудоров (Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014), 246.

¹⁶ Николай Ольховик, *Режим испытанія при условном осужденіи* (Томск: Изд-во Томского ун-та, 2005), 25.

¹⁷ Ioan Durnescu, «Pains of Probation: Effective Practice and Human Rights», *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 55, no. 4 (2010): 530–45.

регламентацію цих засобів робоча група виокремила в окремі статті розділу 3.5 Загальної частини проєкту нового КК (статті 3.5.5–3.5.7).

Виконання суспільно корисних робіт (ст. 3.5.5 проєкту нового КК) – наглядовий засіб пробації, відомий вітчизняному кримінальному праву як вид покарання «громадські роботи» (ст. 56 чинного КК). За статистичними даними Державної судової адміністрації України, кількість осіб, щодо яких суди застосовують цей вид покарання, є доволі значною. Питома вага кількості засуджених до цього покарання у 2016 р. становила 8,7 % від загальної кількості застосування всіх видів покарань, у 2017 р. – 6,9 %, у 2018 р. – 6,0 %, у 2019 р. – 5,95 %. Наприклад, питома вага кількості засуджених, щодо яких суди застосовували виправні роботи 2019 р., дорівнювала 0,09 %¹⁸. Отже, маємо сподівання, що виконання суспільно корисних робіт матиме подальше застосування в практиці як наглядовий засіб пробації.

Слід зазначити, що питання про перенесення суспільно корисних робіт із системи покарань до системи засобів пробації викликало серед членів робочої групи неабияку дискусію. Визначальними під час ухвалення членами робочої групи рішення щодо цього питання стали положення рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам CM/Rec(2010)1 «Про правила Ради Європи про пробації»¹⁹, що визначають цей кримінально-правовий засіб саме як засіб пробації (пункти 47–52). Робоча група у ст. 3.5.5 проєкту нового КК визначила поняття аналізованого засобу; строк, на який він застосовується; порядок його виконання, а також коло осіб, до яких суспільно корисні роботи не застосовуються.

Електронний моніторинг (ст. 3.5.6 проєкту нового КК) полягає в нагляді за місцем перебування, переміщенням та особливостями поведінки засудженої особи за допомогою закріплення на її тілі електронного засобу. Впровадження в практику цього засобу пробації передбачено рекомендаціями Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам CM/Rec(2010)1 «Про правила Ради Європи про пробації» та CM/Rec(2014)4 «Стосовно електронного моніторингу»²⁰. У цих документах визнано, що електронний моніторинг може допомогти зменшити використання позбавлення волі, одночасно забезпечуючи ефективний контроль

правопорушників у суспільстві, і запобігти злочинам. Робоча група вважає доцільним застосовувати електронний моніторинг на строк від 2 до 12 місяців, виключивши його застосування за наявності медичних протипоказань.

Дослідження юристів засвідчують, що електронний моніторинг дуже поширений у сучасних закордонних пенальних практиках та є перспективним і для України²¹. Цікавим є досвід американської служби пробації щодо впровадження механізму телефонних робіт. Цей механізм передбачає періодичні телефонні дзвінки центрального комп'ютера додому засудженій особі за безсистемним графіком, під час яких їй ставляться різні запитання та фіксуються її відповіді²².

Пробаційний арешт є найсуворішим наглядовим засобом пробації, що полягає в частковій ізоляції засудженої особи від суспільства у вихідні, святкові дні та/або в нічний час у будні дні (ст. 3.5.7 проєкту нового КК).

Робоча група пропонує два його види: домашній пробаційний арешт (обов'язок засудженої особи не залишати житло, яке є місцем її проживання) та пенітенціарний пробаційний арешт (обов'язок засудженої особи перебувати в установі виконання покарань). Обираючи вид пробаційного арешту, суд має врахувати особливості конкретного вчиненого злочину, особу засудженого, висновки досудової доповіді органу пробації. Обраний вид пробаційного арешту встановлюється на строк від 1 до 6 місяців, а за злочини, пов'язані із застосуванням насильства, – від 2 до 12 місяців. Строки пенітенціарного пробаційного арешту стосовно особи віком від 16 до 18 років є меншими (частини 2, 5 ст. 3.5.7 проєкту нового КК).

Безперечно, домашній арешт уже довів свою ефективність як запобіжний кримінальний процесуальний захід²³. За даними Державної судової адміністрації, у 2020 р. домашній арешт був застосований до 16,1 % осіб, щодо яких суди застосовували запобіжні заходи²⁴. Своєю чергою

¹⁸ Максим В'юник, Микола Карчевський, Олена Арланова, *Кримінально-правове регулювання в Україні: реалії та перспективи (аналітичні матеріали)*, упоряд. Юрій Баулін (Харків: Право, 2020), 59–60.

¹⁹ *Збірник документів Ради Європи з запобігання перенаселеності в'язниць*, 131–55.

²⁰ Там само, 131–67.

²¹ Ioan Durnescu, "The future of probation in Europe: Common in the middle and diverse at the edge," *Probation Journal* 60 (3) (2013): 316–24, 321; Дмитро Ягунов, «Електронний моніторинг в пенальних практиках зарубіжних країн та перспективи його запровадження до національної системи кримінальної юстиції», *Актуальні проблеми політики* 46 (2012): 192.

²² Гета, «Пробация и ее перспективы в уголовном праве Республики Казахстан», 47.

²³ Наталія Кіцен, «Домашній арешт як вид запобіжного заходу в Україні та деяких країнах Європи: порівняльний аспект», *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки* 31 (70), 3 (2020): 169.

²⁴ *Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2020 рік*. Форма № 1-к (Державна судова адміністрація, 2021), https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2020.

пенітенціарний пробаційний арешт також відомий сучасним пенальним практикам як запобіжний кримінальний процесуальний захід. Окрім досягнення наглядової мети, цей вид пробаційного арешту виконує, так би мовити, функцію превентивної «шокової терапії» для засудженого, який раніше ще не випробував на собі умови режиму установ виконання покарань.

2. Особи, до яких застосовується пробація, та її тривалість. Сьогодні суди встановлюють пробаційні обов'язки лише щодо осіб, які були звільнені від відбування покарання з випробуванням (статті 75, 76 чинного КК України). За кордоном пробація застосовується до більшої категорії осіб: умовно засуджених, засуджених з відстрочкою виконання вироку, звільнених умовно-достроково, таких, що відбули покарання²⁵. Тому робоча група вважає, що коло осіб, до яких у майбутньому має бути застосована пробація, має розширитися (ст. 3.5.2 проекту нового КК).

Ми пропонуємо застосовувати пробацію до особи, щодо якої: 1) призначено штраф як основне покарання; 2) не виконується призначене під умовою ув'язнення на певний строк (ч. 2 ст. 3.4.4 проекту нового КК); 3) відстрочено виконання призначеного покарання у зв'язку з особливою обставиною (ч. 3 ст. 3.4.9 проекту нового КК); 4) зупинено під умовою виконання невідбутої частини ув'язнення на певний строк (ч. 3 ст. 3.4.10 проекту нового КК); 5) зупинено під умовою виконання довічного ув'язнення (ч. 2 ст. 3.4.12 проекту нового КК); 6) встановлено високий ризик вчинення нового злочину після відбуття нею покарання за умисний злочин 5–9 ступенів.

Розширення робочою групою кола осіб, до яких повинна застосовуватися пробація, має своє обґрунтування. Сплата штрафу не має розглядатися як відкуп від вчиненого протиправного діяння. Тому застосування пробації до особи, щодо якої призначено штраф як основне покарання, зумовлено не лише необхідністю контролю за поведінкою такої особи, а й корекцією її особистості. Застосування пробації до такої особи має також стимулювати її до найшвидшого виконання цього покарання. Адже тривалість пробації такої особи визначається повною сплатою штрафу.

Застосування контрольних засобів пробації щодо особи, стосовно якої відстрочено виконання призначеного покарання у зв'язку з особливою обставиною (ч. 3 ст. 3.4.9 проекту нового КК), також зумовлено необхідністю контролю

за поведінкою такої особи на час відстрочення виконання призначеного покарання. Особа має відчувати, що відстрочення виконання покарання не дорівнює повному звільненню від нього.

Робоча група переконана, що особи, стосовно яких зупинено під умовою виконання невідбутої частини ув'язнення на певний строк (ч. 3 ст. 3.4.10 проекту нового КК) або зупинено під умовою виконання довічного ув'язнення (ч. 2 ст. 3.4.12 проекту нового КК), повинні протягом контрольного строку довести своє остаточне виправлення в умовах пробації.

Досліджуючи дані судової статистики, автор цієї статті дійшов висновку про те, що питома вага засуджених, які, будучи звільненими від відбування покарання умовно-достроково, знову були засуджені, у загальній кількості засуджених становила: 2001 р. – 3,1 % осіб; 2002 р. – 3,4 % осіб; 2003 р. – 4,1 % осіб; 2004 р. – 4,4 % осіб; 2005 р. – 4,9 % осіб; у 2006 р. – 5,2 % осіб; 2007 р. – 6,1 % осіб; 2008 р. – 6,0 % осіб; 2009 р. – 6,2 % осіб; 2010 р. – 5,7 % осіб; 2011 р. – 5,3 % осіб; 2012 р. – 4,8 % осіб; 2013 р. – 4,9 % осіб; 2014 р. – 4,5 % осіб; 2015 р. – 4,2 % осіб; 2016 р. – 4,3 % осіб; 2017 р. – 4,2 % осіб; 2018 р. – 2,3 % осіб²⁶. Водночас невтішними є результати досліджень рецидиву серед звільнених умовно-достроково. Більшість рецидивістів повертаються до злочинної діяльності протягом року після звільнення і майже всі рецидивісти – протягом двох років. При цьому до 1 місяця після УДЗ вчиняють новий злочин 5,8 % рецидивістів, до 3 місяців – 22,5 %, до 4 місяців – 33,3 %, до 6 місяців – 52,3 %, до 9 місяців – 72,7 %, до 12 місяців – 86,3 %, до 18 місяців – 97,3 %, до 2 років – 99 %²⁷. Отже, необхідність контролю за подальшою поведінкою таких осіб видається доречною. Слід зазначити, що на слушність такого законодавчого кроку вже давно звернено увагу в юридичній літературі²⁸. Таку пропозицію підтримують 91,1 % учених і 76,0 %

²⁶Олексій Горох, «Звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України» (дис. д-ра юрид. наук, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2019), 549.

²⁷Павло Кравчук, *Рецидив серед звільнених умовно-достроково: Кримінологічний етюд* (Запоріжжя: ССВПР УДДУ ПВІП у Запорізькій обл., 2011), 5–6.

²⁸Юрій Ткачевський, *Досрочное освобождение от наказания* (Москва: Юрид. лит., 1962), 75; Олена Дашенко, «Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання неповнолітніх» (дис. канд. юрид. наук, Класичний приватний ун-т, 2009), 89; Дар'я Казначєва, «Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання» (дис. канд. юрид. наук, Харківський нац. ун-т внутр. справ, 2011), 123; Ігор Алексєєв, «Наглядова пробація: проблемні питання правового регулювання та право-застосування», *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки* 29 (68), № 3 (2018): 115.

²⁵Людмила Олєфір, «Кримінально-виконавчі засади застосування пробації в Україні» (дис. канд. юрид. наук, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіон. акад. упр. персоналом», 2018), 59–60.

практичних працівників²⁹. Однак наразі це питання законодавчо не вирішено. На нашу думку, щодо таких осіб обов'язковим є застосування контрольних засобів та можуть бути застосовані один або декілька корекційних чи наглядових засобів пробації (пункти 1, 3 ч. 2 ст. 3.5.2 проекту нового КК). Застосування пробації щодо цих категорій засуджених має також мету адаптувати їх до умов життя в суспільстві. І це, як підкреслюють учені, не лише сприяння у вирішенні життєвих проблем, а й докладання зусиль для подолання правової невідомості; проведення лекцій щодо негативного впливу шкідливих звичок на організм людини, зайнятості молоді в побуті, про наслідки вживання алкогольних напоїв тощо³⁰.

Застосування пробації щодо особи, стосовно якої встановлено високий ризик вчинення нового злочину після відбуття нею покарання за умисний злочин 5–9 ступенів, є постпенітенціарною пробацією. Для ефективного функціонування цього виду пробації службі пробації має бути забезпечений доступ до засуджених, які перебувають у місцях позбавлення волі, щоб допомогти їм у побутовій та трудовій адаптації (пункти 59–61 Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам CM/Rec(2010)1 «Про правила Ради Європи про пробації»)³¹. Ми переконані, що до таких осіб обов'язковим є застосування контрольних засобів і можуть бути застосовані один або декілька корекційних засобів пробації, а також наглядовий засіб у вигляді покладення обов'язку перебувати під електронним моніторингом (п. 4 ч. 2 ст. 3.5.2 проекту нового КК). Порушення умов пробації такими особами має, на нашу думку, стати кримінальним проступком (ст. 8.3.8 Особливої частини проекту нового КК).

Випробування засудженого, у результаті якого він має довести своє виправлення, відбувається протягом визначеного судом іспитового строку. У юридичній літературі обґрунтовано наголошується, що обов'язковість проходження іспитового строку нагадує засудженому, що він не виправданий, а лише випробується³². Володимир Ломако

слухно підкреслив, що характерною особливістю іспитового строку є те, що він втілює в собі загрозу й обіцянку: загрозу реального застосування призначеного покарання в разі недотримання вимог випробування і обіцянку заохочення, якщо буде дотримано умов випробування³³. Тривалість іспитового строку має визначатися не мірою покарання, а впевненістю суду в тому, що визначеного судом строку буде достатньо для того, щоб засуджений став на правильний шлях, для його виправлення³⁴. Обранню виваженого судом контрольного строку мають сприяти висновки служби пробації.

Якою має бути тривалість пробації? Робоча група пропонує такий підхід щодо визначення судом тривалості пробації (ст. 3.5.4 проекту нового КК). Щодо особи, якій: 1) призначено штраф як основне покарання (ст. 3.2.3 цього Кодексу) – на час до повної сплати суми штрафу; 2) призначене під умовою ув'язнення на певний строк не виконується (ст. 3.4.4 цього Кодексу) – на строк призначеного покарання у виді ув'язнення; 3) виконання призначеного ув'язнення на певний строк відстрочено у зв'язку з особливою обставиною (ст. 3.4.8 цього Кодексу) – на строк такого відстрочення; 4) виконання невідбутої частини ув'язнення на певний строк зупинено під умовою (ст. 3.4.9 цього Кодексу) – на строк невідбутої частини покарання; 5) виконання довічного ув'язнення зупинено під умовою (ст. 3.4.11 цього Кодексу) – на строк 10 років; 6) встановлено високий ризик вчинення нового злочину після відбуття покарання за умисний злочин 5–9 ступенів, – на строк 3 роки.

Неважко помітити, що за такого підходу тривалість пробації для осіб, зазначених у пунктах 1, 2, 4 ст. 3.5.4 проекту нового КК, може перевищувати п'ять років (бути п'ять–десять років). Автор цієї публікації під час обговорення цього питання в межах робочої групи, висловлюючи свої аргументи проти недоречності встановлення надмірної тривалості пробації для зазначених категорій осіб, голосував проти такого підходу. У законодавстві більшості країн тривалість пробації встановлено на строк від одного до п'яти років. Критично ставляться до тривалих строків пробації і практичні працівники служби пробації. На їхнє переконання, встановлений у чинному законодавстві контрольний строк від одного до трьох років є достатнім для того, щоб

²⁹ Михайло Пузирьов, Людмила Олефір, «Міжнародно-правові підходи до інституту пробаційного нагляду за особами, умовно-достроково звільненими від відбування покарання», у *Встановлення позитивних взаємин із правопорушником як принцип пробації. Матеріали наук.-практ. онлайн-«круглого столу»* (м. Харків, 18 груд. 2020 р.). (Харків: Право, 2021), 49.

³⁰ Ольга Богатирьова, «Пробація як перспективний напрям політики держави в сфері боротьби зі злочинністю», у *Політика у сфері боротьби зі злочинністю. Матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* (Івано-Франківськ, 2014), 275–6.

³¹ *Збірник документів Ради Європи з запобігання перенаселеності в'язниць*, 131–55.

³² Марина Бузина, «Испытательные сроки, устанавливаемые осужденным (правовой и криминологические аспекты)» (дис. канд. юрид. наук, Академия права и управления, 2014), 26.

³³ Владимир Ломако, *Применение условного осуждения* (Харьков: Вища школа, 1976), 69.

³⁴ Василий Скибицкий, *Освобождение от уголовной ответственности и отбывания наказания* (Киев: Наук. думка, 1987), 107.

здійснити належний вплив на поведінку засудженого. Так само вважають і науковці. Зокрема, Т. Шаріпов зазначає, що в переважній більшості випадків вирішальними для випробування засудженого є перші два роки, оскільки за цей період особи або підтверджують своє виправлення, або зневажають довіру суду та знову скоюють злочин³⁵. Євген Письменський вважає, що строк понад три роки втрачає своє виправне значення, поступово перетворюючись на непотрібну формальність³⁶. Отже, аналізоване питання потребує подальшого обговорення.

3. Правила застосування пробації. Робоча група визначила три групи правил застосування пробації: загальні засади застосування пробації (ст. 3.5.3 проекту нового КК); правила застосування засобів пробації (ч. 2 ст. 3.5.2 проекту нового КК); правила скасування, зміни або доповнення засобів пробації (ст. 3.5.8 проекту нового КК).

У чинному КК законодавець виокремлює «загальні засади» застосування лише одного кримінально-правового інституту – інституту призначення покарання (ст. 65). Формалізоване визначення цього питання орієнтує суди на необхідність дотримання загальних, обов'язкових законодавчих правил (положень) під час обрання засудженій особі конкретного виду та строку (розміру) покарання. А чому законодавець не передбачив таких правил для застосування інших кримінально-правових засобів?

Автор переконаний, що нормативне регулювання правил застосування на практиці положень кримінально-правових інститутів підвищує ефективність правозастосування. На підставі таких міркувань автор свого часу сформулював законодавчу модель «загальних засад звільнення від покарання»³⁷. Цю ідею, оприлюднену нами вперше ще у 2013 р., підтримали українські вчені, і сьогодні вона має свій розвиток на рівні підготовки кандидатської дисертації³⁸. Через переконання в правильності обраного наукового вектора автор запропонував робочій групі визначити в проекті нового КК і «загальні засади застосування пробації».

³⁵ Такдиршош Шаріпов, *Інститут умовного неприменення покарання в уголовном праве: проблемы теории, законодательства и практики* (Москва: Проспект, 2008), 130.

³⁶ Євген Письменський, «Теоретико-прикладні проблеми звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України» (дис. д-ра юрид. наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2014), 160.

³⁷ Олексій Горох, «Загальні засади звільнення від покарання: якими їм бути?», *Держава і право. Серія: Юридичні науки* 81 (2018): 261–75.

³⁸ Сергій Коломієць, «Загальні засади звільнення від покарання: на шляху до формування концепції», *Держава і право. Юридичні і політичні науки* 90 (2021): 91–107.

Загальні засади пробації складаються з певних правозастосовних правил, адресованих суду, спрямованих на забезпечення єдиного загального підходу в застосуванні пробації. Перше таке правило, сформульоване для суду, є таким: обрані засоби пробації мають бути мінімально необхідними та достатніми для досягнення мети застосування кримінально-правових засобів (ч. 1 ст. 3.5.3 проекту нового КК). Інші правила є більш конкретизованими і вимагають від суду під час застосування засобів пробації обов'язково врахувати: 1) відомості про особливості конкретного вчиненого злочину; 2) відомості про особу засудженого; 3) висновки щодо ризиків вчинення особою нового злочину та інші висновки доповіді уповноваженого органу пробації (ч. 2 ст. 3.5.3 проекту нового КК).

Правила застосування засобів пробації до певної категорії осіб конкретизовано в спеціальних правилах пробації (ч. 2 ст. 3.5.2 проекту нового КК). Зокрема, ми визначили, що стосовно особи, зазначеної у: 1) пунктах (1), (2), (4) ч. 1 ст. 3.5.2 проекту нового КК, – обов'язковим є застосування контрольних засобів та можуть бути застосовані один або декілька корекційних чи наглядових засобів пробації; 2) п. (3) ч. 1 цієї статті, – обов'язковим є застосування контрольних засобів пробації; 3) п. (5) ч. 1 цієї статті, – обов'язковим є застосування контрольних засобів та можуть бути застосовані один або декілька корекційних засобів пробації; 4) п. (6) ч. 1 цієї статті, – обов'язковим є застосування контрольних засобів, можуть бути застосовані один або декілька корекційних засобів пробації, а також наглядовий засіб у вигляді покладення обов'язку перебувати під електронним моніторингом.

Практика уповноваженого органу з питань пробації засвідчує, що під час застосування пробації з урахуванням ризиків вчинення нового злочину та потреб особи може виникнути необхідність у її корегуванні. Для цього робоча група розробила правила не лише зміни або доповнення засобів пробації, а і її скасування (ст. 3.5.8 проекту нового КК). Відомі дослідники пробації наголошують, що служба пробації повинна бути готовою визнати та «нагородити» засудженого за покращення його поведінки³⁹. Робоча група визначила, що контрольний засіб пробації у вигляді частоти з'явлення для реєстрації та корекційні засоби пробації можуть бути скореговані безпосередньо самим уповноваженим органом з питань пробації.

³⁹ Durnescu, "The future of probation in Europe: Common in the middle and diverse at the edge," 320.

На нашу думку, такий підхід пришвидшить вирішення цього питання на практиці без залучення судів. Проте наглядові засоби пробації (вони передбачають більш серйозні обмеження прав і свобод засудженого) можуть бути змінені або доповнені лише судом за поданням уповноваженого органу з питань пробації. Підставою для розширення (збільшення, доповнення) зазначених засобів пробації є негативна поведінка особи: 1) без поважних причин невиконання хоча б одного з покладених на неї обов'язків; 2) без поважних причин ухилення від амбулаторної психіатричної допомоги, невиконання обмежувальних засобів або нездійснення реституції чи компенсації, або 3) вчинення кримінального проступку під час пробації (ч. 2 ст. 3.5.8 проекту нового КК). Це перша, так би мовити, межа для настання більш негативних наслідків пробації для особи, яка порушує її умови. Адже дослідження закордонних учених доводять, що фінансовий, соціальний та потенційно криміногенний вплив в'язниць бере під сумнів використання місць позбавлення волі як засобу покарання осіб, що перебувають під громадським наглядом⁴⁰.

4. Правові наслідки пробації. Правові наслідки пробації (ст. 3.5.9 проекту нового КК) залежать від поведінки особи. Людина може змінюватися в гірший чи кращий бік залежно від того, що ще відбувається в її житті. Однак алгоритм зміни поведінки суб'єкта пробації на практиці містить відомі п'ять стадій готовності до змін, які свідомо чи підсвідомо спостерігають і супроводжують працівники пробації в роботі з клієнтами: незацікавленість, роздуми, підготовка, дія, підтримка. Кожна стадія формування готовності може проходити п'ять стадій емоційного реагування: заперечення, гнів, торг, депресія, прийняття⁴¹.

Позитивні наслідки пробації у вигляді невиконання призначеного покарання настають для тієї особи, яка під час пробації: 1) повністю виконала покладені на неї пробаційні обов'язки; 2) не вчинила нового злочину або двох чи більше проступків (ч. 1 ст. 3.5.9 проекту нового КК).

Дані судової статистики дають змогу зробити висновок про те, що позитивні наслідки пробації настають приблизно для 94 % засуджених, щодо

яких вона застосовується. Зокрема, кількість направлених для відбування покарання, призначеного вироком суду, як таких, що не пройшли випробування, становить у середньому 6 % від усіх засуджених, щодо яких вирішувалося питання про правові наслідки звільнення від відбування покарання з випробуванням⁴². Водночас, за даними української служби пробації, 98 зі 100 осіб, що перебувають на пробації, не вчиняють нових злочинів⁴³.

Негативні наслідки пробації, що настають у зв'язку з негативною поведінкою особи, диференційовано для осіб, зазначених у ст. 3.5.2 проекту нового КК, окремо. Особа, зазначена в п. (2) ч. 1 ст. 3.5.2 цього Кодексу, направляється судом для відбування призначеного вироком покарання, якщо після зміни (розширення, збільшення чи доповнення) застосування засобів пробації вона без поважних причин: 1) не виконує хоча б одного із застосованих до неї засобів пробації, 2) ухиляється від амбулаторної психіатричної допомоги, 3) не виконує обмежувальних засобів або 4) не здійснює реституції чи компенсації (ч. 3 ст. 3.5.2 проекту нового КК). Щодо особи, зазначеної в пунктах (1), (2), (3), (4) ч. 1 ст. 3.5.2 цього Кодексу, яка протягом строку застосування пробації вчинила новий злочин або два чи більше проступків, суд скасовує рішення про пробацію і призначає покарання за сукупністю вироків (ч. 4 ст. 3.5.2 проекту нового КК). Щодо особи, зазначеної в п. (5) ч. 1 ст. 3.5.2 цього Кодексу, яка протягом строку застосування пробації вчинила новий необережний злочин або умисний злочин 1–4 ступенів, покарання призначається відповідно до ч. 5 ст. 3.3.9 цього Кодексу (ч. 5 ст. 3.5.2 проекту нового КК). Суд призначає покарання особам, зазначеним у частинах 4 та 5 цієї статті за правилами, передбаченими в статтях 3.3.6, 3.3.9 цього Кодексу, якщо буде встановлено, що засуджений вчинив: 1) ще й інший злочин до постановлення вироку, у зв'язку з яким застосовувалася пробація; 2) під час застосування пробації злочин, у вчиненні якого його визнано винним після закінчення пробації. Своєю чергою особа, зазначена в п. (6) ч. 1 ст. 3.5.2 цього Кодексу, яка порушила пробаційні обов'язки, підлягає відповідальності за вчинення проступку, передбаченого ст. 8.3.8 цього Кодексу (ч. 7 ст. 3.5.2 проекту нового КК).

⁴⁰ Eric J. Wodahl, John H. Boman IV, and Brett E. Garland, "Responding to probation and parole violations: Are jail sanctions more effective than community-based graduated sanctions?", *Journal of Criminal Justice* 43 (3) (June 2015): 242–50, <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2015.04.010>.

⁴¹ Олена Суботенко, «Прикладні аспекти впливу на суб'єкта (клієнта) пробації задля безпеки суспільств», у *Встановлення позитивних взаємин із правопорушником як принцип пробації. Матеріали наук.-практ. онлайн-«круглого столу» (Харків, 18 груд. 2020 р.)* (Харків: Право, 2021), 68.

⁴² Олексій Горох, «Звільнення від покарання та його відбування (аналіз судової статистики)», *Наука і правоохорона* 3 (2016): 167–75.

⁴³ Олег Янчук, *Пробація в дії: перспективний погляд* (Державна установа «Центр пробації», 23 грудня 2021), <https://docs.google.com/presentation/d/1mVrFf2flhyjkB074KUv7OQGgAxRwmQPu/edit#slide=id.p1>.

Висновки

1. Пробація є визнаним у світі правовим засобом, спрямованим на реінтеграцію правопорушника в суспільство. Удосконалення положень інституту пробації на сучасному етапі зумовлено положеннями Конституції України, позитивними зобов'язаннями української держави в галузі прав людини, прогресивними положеннями кримінальних кодексів іноземних держав, апробованими правозастосовною практикою положеннями національного законодавства.

Пробація як кримінально-правовий засіб – це визначені кримінальним законодавством контрольні, корекційні та наглядові засоби, що передбачають обмеження в реалізації прав чи свобод людини та застосовуються судом до особи, засудженої за вчинення злочину, з метою забезпечення суспільства та спонукання цієї особи до правослухняної поведінки. Водночас пробація як кримінально-правовий інститут – це зовнішньо оформлений структурний елемент галузі кримінального права (її Загальної частини), що становить систему кримінально-правових норм, покликаних цілісно регулювати суспільні відносини, що виникають між державою та засудженою особою за вчинення злочину, з метою забезпечення суспільства та спонукання цієї особи до правослухняної поведінки.

2. Новели інституту пробації в проекті нового КК України торкаються визначення: засобів пробації; осіб, до яких застосовується пробація; загальних засад застосування засобів пробації; тривалості пробації; видів наглядових засобів пробації; правил скасування, зміни або доповнення засобів пробації; правових наслідків пробації.

3. Система засобів пробації – складний інтегрований комплекс соціально зумовлених, якісно визначених, взаємопов'язаних та взаємодіючих елементів, яким притаманна цілісна структура. За змістом і функціональністю робоча група пропонує об'єднати засоби пробації в три групи: 1) контрольні; 2) корекційні; 3) наглядові. Останні полягають у більш суворому

обмеженні в реалізації прав чи свобод людини. Тому правову регламентацію наглядових засобів пробації доцільно здійснити окремо.

4. Робоча група пропонує застосовувати пробацію до різних категорій осіб і різної тривалості. Зокрема до особи, щодо якої: 1) призначено штраф як основне покарання, – на час до повної сплати суми штрафу; 2) призначене під умовою ув'язнення на певний строк не виконується, – на строк призначеного покарання у виді ув'язнення; 3) виконання призначеного ув'язнення на певний строк відстрочено у зв'язку з особливою обставиною, – на строк такого відстрочення; 4) виконання невідбутої частини ув'язнення на певний строк зупинено під умовою, – на строк невідбутої частини покарання; 5) виконання довічного ув'язнення зупинено під умовою, – на строк 10 років; 6) встановлено високий ризик вчинення нового злочину після відбуття покарання за умисний злочин 5–9 ступенів, – на строк 3 роки.

5. Правила застосування пробації реалізовано в проекті нового КК через три групи правил: загальні засади застосування пробації (ст. 3.5.3 проекту нового КК); правила застосування засобів пробації (ч. 2 ст. 3.5.2 проекту нового КК); правила скасування, зміни або доповнення засобів пробації (ст. 3.5.8 проекту нового КК). Вважаємо, що такий підхід має підвищити ефективність правозастосування пробації.

6. Правові наслідки залежать від поведінки особи. Позитивні наслідки пробації у вигляді невиконання призначеного покарання настають для тієї особи, яка під час пробації поводитися позитивно. Пробація довела свою ефективність на практиці, оскільки для більш ніж 90 % засуджених, щодо яких вона застосовується, настають саме позитивні наслідки. Негативні наслідки пробації настають у зв'язку з негативною поведінкою особи і є диференційованими для різних категорій осіб.

Члени робочої групи відкриті до обґрунтованої критики сформульованих положень про пробацію, їх подальшого обговорення та вдосконалення.

Список використаної літератури

- Алексеев, Игорь. «Наглядова пробація: проблемні питання правового регулювання та правозастосування». *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки* 29 (68), № 3 (2018): 114–9. http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/3_2018/22.pdf.
- Богатирьова, Ольга. «Пробація як перспективний напрям політики держави в сфері боротьби зі злочинністю». *У Політика у сфері боротьби зі злочинністю. Матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.*, 274–6. Івано-Франківськ, 2014.
- Бузина, Марина. «Испытательные сроки, устанавливаемые осужденным (правовой и криминологические аспекты)». Дис. канд. юрид. наук, Академия права и управления, 2014.
- В'юник, Максим, Микола Карчевський, Олена Арланова. *Кримінально-правове регулювання в Україні: реалії та перспективи (аналітичні матеріали)*, упоряд. Юрій Баулін. Харків: Право, 2020.
- Гета, Максим. «Пробація і її перспективи в уголовном праве Республики Казахстан». Дис. канд. юрид. наук, Восточно-Казахстанский гос. ун-т, 2000.
- Горох, Олексій. «Звільнення від покарання та його відбування (аналіз судової статистики)». *Наука і правоохорона* 3 (2016): 167–75. http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11346/Horokh_Zviltennia_vid_pokarannia.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

- . «Загальні засади звільнення від покарання: якими їм бути?». *Держава і право. Серія: Юридичні науки* 81 (2018): 261–75. <https://idpprint.files.wordpress.com/2019/08/dip-2018-81-yur.pdf>.
- . «Звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України». Дис. д-ра юрид. наук, Ін-т держави і права ім. В. М. Корещького НАН України, 2019.
- Дашченко, Олена. «Умовно-дostroково звільнення від відбування покарання неповнолітніх». Дис. канд. юрид. наук, Класичний приватний ун-т, 2009.
- Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2020 рік. Форма № 1-к*. Державна судова адміністрація, 2021. https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/tik_2020.
- Казначесва, Дар'я. «Умовно-дostroково звільнення від відбування покарання». Дис. канд. юрид. наук, Харківський нац. ун-т внутр. справ, 2011.
- Кіцен, Наталія. «Домашній арешт як вид запобіжного заходу в Україні та деяких країнах Європи: порівняльний аспект». *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки* 31 (70), 3 (2020): 166–70. <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2020.3/29>.
- Коломисць, Сергій. «Загальні засади звільнення від покарання: на шляху до формування концепції». *Держава і право. Юридичні і політичні науки* 90 (2021): 91–107.
- Кравчук, Павло. *Рецидив серед звільнених умовно-дostroково: Кримінологічний етюд*. Запоріжжя: ССВПР УДДУ ПВП у Запорізькій обл., 2011.
- Ломачко, Владимир. *Применение условного осуждения*. Харьков: Вища школа, 1976.
- Олефір, Людмила. «Кримінально-виконавчі засади застосування пробації в Україні». Дис. канд. юрид. наук, ПРАТ «ВНЗ «Міжрегіон. акад. упр. персоналом», 2018.
- Ольховик, Николай. *Режим испытанія при условном осужденіи*. Томск: Изд-во Томского ун-та, 2005.
- Перепічка, Надія. «Інститут пробації в Україні: відповідність нормам міжнародного законодавства». *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ* 4 (113) (2019): 134–44. <https://doi.org/10.33270/01191134.134>.
- Письменський, Євген. «Теоретико-прикладні проблеми звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України». Дис. д-ра юрид. наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2014.
- . *Теоретико-прикладні проблеми звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України*, наук. ред. Олександр Дудоров. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2014.
- Проект нового Кримінального кодексу України*. <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code>.
- Пузирьов, Михайло, Людмила Олефір. «Міжнародно-правові підходи до інституту пробаційного нагляду за особами, умовно-дostroково звільненими від відбування покарання». У *Встановлення позитивних взаємин із правопорушником як принцип пробації. Матеріали наук.-практ. онлайн-«круглого столу» (Харків, 18 груд. 2020 р.)*, 46–52. Харків: Право, 2021.
- Роль і переваги пробації*. https://www.probation.gov.ua/?page_id=122.
- Скибицький, Василь. *Освобождение от уголовной ответственности и отбывания наказания*. Киев: Наук. думка, 1987.
- Суботенко, Олена. «Прикладні аспекти впливу на суб'єкта (клієнта) пробації задля безпеки суспільств». У *Встановлення позитивних взаємин із правопорушником як принцип пробації. Матеріали наук.-практ. онлайн-«круглого столу» (Харків, 18 груд. 2020 р.)*, 60–69. Харків: Право, 2021.
- Ткачевський, Юрий. *Досрочное освобождение от наказания*. Москва: Юрид. лит., 1962.
- Шарипов, Такдиршох. *Институт условного неприменения наказания в уголовном праве: проблемы теории, законодательства и практики*. Москва: Проспект, 2008.
- Ширяев, Владимир. «Состав преступления, а также совокупность наказаний и иных мер уголовно-правового воздействия – две взаимосвязанные системы (философское обоснование)». В *Системность в уголовном праве. Матеріали II Рос. конгресса уголов. права (Москва, 31 мая – 1 июня 2007 г.)*, 527–30. ТК Велби, Проспект, 2007.
- Ягунов, Дмитро. *Служба пробації: концепція, принципи діяльності, організаційна структура*. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2006.
- . «Електронний моніторинг в пенальних практиках зарубіжних країн та перспективи його запровадження до національної системи кримінальної юстиції». *Актуальні проблеми політики* 46 (2012): 184–93. http://app.nuoua.od.ua/archive/46_2012/27.pdf.
- Янчук, Олег. *Пробація в дії: перспективний погляд*. Державна установа «Центр пробації», 23 грудня 2021. <https://docs.google.com/presentation/d/1mVrff2fhujkBV074KUv7OQGGAxRwmQPu/edit#slide=id.p1>.
- Albrecht, Hans, and Van Kalmthout, eds. *Community Sanctions and Measures in Europe and North America*. Freiburg Edition iusercrim, 2002.
- Durnescu, Ioan. “Pains of Probation: Effective Practice and Human Rights.” *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 55(4) (2010): 530–45.
- . “The future of probation in Europe: Common in the middle and diverse at the edge.” *Probation Journal* 60(3) (2013): 316–24.
- Gelsthorpe, Loraine, and Rod Morgan, eds. *Handbook of Probation*. London and New York: Routledge, 2007.
- Wodahl, Eric J., John H. Boman IV, and Brett E. Garland. “Responding to probation and parole violations: Are jail sanctions more effective than community-based graduated sanctions?” *Journal of Criminal Justice* 43 (3) (June 2015): 242–50. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2015.04.010>.

Bibliography

- Alekseev, Ihor. “The supervisory probation: problematical issues of legal regulation and enforcement.” *Scientific Notes of Taurida National V. I. Vernadsky University. Series: Juridical Sciences* 29(68), no. 3 (2018): 114–9. http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/3_2018/22.pdf [in Ukrainian].
- Bohatyrsa, Olha. “Probatsiia yak perspektyvnyi napriam polityky derzhavy v sferi borotby zi zlochynnistiu” [“Probation as a promising direction of the state’s policy in the field of combating crime”]. In *Polityka u sferi borotby zi zlochynnistiu [Policy in the field of fighting crime. Materials of the International Scientific and Practical Internet Conference]*, 274–6. Ivano-Frankivsk, 2014 [in Ukrainian].
- Buzina, Marina. “Ispyatel’nye sroki, ustanavlivaemye osuzhdennym (pravovoj i kriminologicheskie aspekty)” [“Probationary terms established by the convicted (legal and criminological aspects)”]. PhD diss., Academy of Law and Management, 2014 [in Russian].
- Dashchenko, Olena. “Umovno-dostrokovozvzlennia vid vidbuvannia pokarannia nepovnlitnikh” [“Conditional and early release from serving a sentence for minors”]. PhD diss., Classic Private University, 2009 [in Ukrainian].
- Durnescu, Ioan. “Pains of Probation: Effective Practice and Human Rights.” *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 55(4) (2010): 530–45.
- . “The future of probation in Europe: Common in the middle and diverse at the edge.” *Probation Journal* 60(3) (2013): 316–24.
- Gelsthorpe, Loraine, and Rod Morgan, eds. *Handbook of Probation*. London and New York: Routledge, 2007.
- Geta, Maksim. “Probacija i ee perspektyvy v ugovnom prave Respubliki Kazahstan” [“Probation and its prospects in the criminal law of the Republic of Kazakhstan”]. PhD diss., East Kazakhstan State University, 2000 [in Russian].

- Gorokh, Oleksiy. "Zviltennia vid pokarannia ta yoho vidbuvannia (analiz sudovoi statystyky)" ["Release from punishment and its serving (analysis of judicial statistics)"]. *Nauka i pravookhorona [Science and Law Enforcement]* 3 (2016): 167–75. http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11346/Horokh_Zviltennia_vid_pokarannia.pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Ukrainian].
- . "The common regulations of release from punishment: what it to be?" *Derzhava i pravo [State and Law. Series: Law Sciences]* 81 (2018): 261–75. <https://idpprint.files.wordpress.com/2019/08/dip-2018-81-yur..pdf> [in Ukrainian].
- . "Zviltennia vid pokarannia ta yoho vidbuvannia za kryminalnym pravom Ukrainy" ["Release from punishment and its serving under the criminal law of Ukraine"]. Doctoral diss., V. M. Korytsky Institute of State and Law of National Academy of Sciences of Ukraine, 2019 [in Ukrainian].
- Kaznacheieva, Daria. "Umovno-dostrokove zviltennia vid vidbuvannia pokarannia" ["Parole from serving a sentence"]. PhD diss., Kharkiv National University of Internal Affairs, 2011 [in Ukrainian].
- Kitsen, Nataliia. "Home detention as a kind of precaution in Ukraine and Europe countries: a comparative aspect." *Scientific Notes of Taurida National V. I. Vernadsky University. Series: Juridical Sciences* 31 (70), no. 3 (2020): 166–70. <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2020.3/29> [in Ukrainian].
- Kolomiets, Serhii. "Zahalni zasady zviltennia vid pokarannia: na shliakhu do formuvannia kontseptsii" ["General principles of release from punishment: on the way to the formation of a concept"]. *Derzhava i pravo [State and Law. Series: Law Sciences]* 90 (2021): 91–107 [in Ukrainian].
- Kravchuk, Pavlo. *Retsydyv sered zviltennykh umovno-dostrokovo: Kryminolohichniy etiud [Recidivism among those released on parole: Criminological study]*. Zaporizhzhia: SSVPR UDDU PVP u Zaporizkii obl., 2011 [in Ukrainian].
- Lomako, Vladimir. *Primenenie uslovnogo osuzhdeniia [Application of probation]*. Kharkiv: Vyscha shkola, 1976 [in Russian].
- Olefir, Liudmyla. "Kryminalno-vykonavchi zasady zastosuvannia probatsii v Ukraini" ["Criminal-executive principles of the use of probation in Ukraine"]. PhD diss., Interregional Academy of Personnel Management, 2018 [in Ukrainian].
- Olgovik, Nikolai. *Rezhim ispytaniia pri uslovnom osuzhdenii [Test mode for conditional conviction]*. Tomsk: Tomsk University Publishing House, 2005 [in Russian].
- Perepichka, Nadiia. "Compliance of the Probation Institute in Ukraine with International Law". *Scientific Herald of the National Academy of Internal Affairs* 4 (113) (2019): 134–44. <https://doi.org/10.33270/01191134.134> [in Ukrainian].
- Puzrov, Mykhailo, and Liudmyla Olefir. "Mizhnarodno-pravovi pidkhody do instytutu probatsiinoho nahliadu za osobamy, umovno-dostrokovo zviltennyymi vid vidbuvannia pokarannia" ["International legal approaches to the institution of probation supervision of persons released on parole from serving a sentence"]. In *Vstanovlennia pozytyvnykh vzaiemyn iz pravoporushnykom yak pryntsyv probatsii [Establishing a positive relationship with the offender as a principle of probation. Scientific and practical materials of online "round table" (Kharkiv, December 18, 2020)*, 46–52. Kharkiv: Pravo, 2021 [in Ukrainian].
- Pysmenskyi, Yevhen. "Teoretyko-prykladni problemy zviltennia vid pokarannia ta yoho vidbuvannia za kryminalnym pravom Ukrainy" ["Theoretical and applied problems of release from punishment and its serving under the criminal law of Ukraine"]. Doctoral diss., Taras Shevchenko Kyiv National University, 2014 [in Ukrainian].
- . *Teoretyko-prykladni problemy zviltennia vid pokarannia ta yoho vidbuvannia za kryminalnym pravom Ukrainy [Theoretical and applied problems of release from punishment and its serving under the criminal law of Ukraine]*, Oleksandr Dudorov, ed. Luhansk: Luhansk State University of Internal Affairs named after E. O. Didorenko, 2014 [in Ukrainian].
- Rol i perevahy probatsii [The role and advantages of probation]*. https://www.probaton.gov.ua/?page_id=122 [in Ukrainian].
- Sharipov, Takdirshoh. *Institut uslovnogo neprimenenija nakazaniia v ugovnom prave: problemy teorii, zakonodatel'stva i praktiki [Institute of conditional non-application of punishment in criminal law: problems of theory, legislation and practice]*. Moscow: Prospekt, 2008 [in Russian].
- Shirjaev, Vladimir. "Sostav prestuplenija, a takzhe sovokupnost' nakazaniij i inyh mer ugovolno-pravovogo vozdejstviia – dve vzaimosvjazannye sistemy (filosofskoe obosnovanie)" ["The composition of the crime, as well as the totality of punishments and other measures of criminal law impact – two interrelated systems (philosophical justification)"]. In *Sistemnost' v ugovnom prave [Consistency in criminal law (Moscow, May 31 – June 1, 2007)]*, 527–30. TK Welby, Prospect, 2007 [in Russian].
- Skibitckii, Vasilii. *Osvobozhdenie ot ugovolnoi otvetstvennosti i otyvianiia nakazaniia [Release from criminal liability and punishment]*. Kyiv: Naukova Dumka, 1987 [in Russian].
- Subotenko, Olena. "Prykladni aspekty vplyvu na subiekta (klienta) probatsii zadlia bezpeky suspilstv" ["Applied aspects of the injection on the subject (client) of the probation for the safety of the consciences"]. In *Vstanovlennia pozytyvnykh vzaiemyn iz pravoporushnykom yak pryntsyv probatsii [Establishment of positive mutual relations with a law-breaker as a principle of probation. Materials of the scientific and practical online "round table"*, 60–69. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
- The draft of the new Criminal Code of Ukraine*. <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code> [in Ukrainian].
- Tkachevskij, Jurij. *Dosrochnoe osvobozhdenie ot nakazaniia [Early release from punishment]*. Moscow: Jurid. lit., 1962 [in Russian].
- Viunyk, Maksym, Mykola Karchevskiy, and Olena Arlanova. *Kryminalno-pravove rehuliuвання v Ukraini: realii ta perspektyvy (analitichni materialy) [Criminal law regulation in Ukraine: realities and prospects (analytical materials)]*. Kharkiv: Pravo, 2020 [in Ukrainian].
- Wodahl, Eric J., John H. Boman IV, and Brett E. Garland. "Responding to probation and parole violations: Are jail sanctions more effective than community-based graduated sanctions?" *Journal of Criminal Justice* 43 (3) (June 2015): 242–50. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2015.04.010>.
- Yahunov, Dmytro. *Sluzhba probatsii: kontseptsii, pryntsyvy diialnosti, orhanizatsiina struktura [Probation service: concept, principles of activity, organizational structure]*. Odesa: ORIDU NADU, 2006 [in Ukrainian].
- . "Elektronnyi monitorynh v penalnykh praktykakh zarubizhnykh krain ta perspektyvy yoho zaprovadzhennia do natsionalnoi systemy kryminalnoi yustytysii" ["Electronic monitoring in the penal practices of foreign countries and the prospects for its promotion to the national system of criminal justice"]. *Aktualni problemy polityky [Actual Problems of Politics]* 46 (2012): 184–93. http://app.nuoua.od.ua/archive/46_2012/27.pdf [in Ukrainian].
- Yanchuk, Oleh. *Probatsiia v dii: perspektyvnyi pohliad [Probation in action: a perspective look]*. The State Institution "Probation Center", December 23, 2021. <https://docs.google.com/presentation/d/1mVrfF2fhlyjkb074KUv7OQGgAxRwmQPu/edit?slide=id.p1> [in Ukrainian].
- Zvit sudiv pershoi instantsii pro rozghliad materialiv kryminalnogo provadzhennia za 2020 rik. Forma No. 1-k [Report of the courts of first instance on consideration of criminal proceedings for 2020. Form No. 1-k]*. State Judicial Administration, 2021. https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2020 [in Ukrainian].

Oleksiy Gorokh

INSTITUTE OF PROBATION UNDER THE DRAFT NEW CRIMINAL CODE OF UKRAINE

The appearance of new criminal law institutes in the legislation requires scientific justification. The purpose of the article is to determine the author's vision of the probation institution model in the draft of the new Criminal Code of Ukraine. In order to achieve the set goal, using historical legal, comparative, dialectical, systemic, hermeneutic, and other methods, international standards of treatment of offenders, the national and foreign legislation, doctrinal provisions were analyzed, formulated proposals for the project of the new Criminal Code of Ukraine were highlighted.

According to the results of the conducted research, the provisions of the legal institution of probation in the project of the new Criminal Code of Ukraine have been scientifically substantiated. The considerations that guided the working group on the development of new criminal legislation when formulating new legislative provisions are given. The definition of the concept of probation and means of probation is substantiated, and the persons to whom probation is applied are outlined. Arguments are given regarding the expediency of establishing the general principles of probation and the rules for canceling, changing or supplementing probation measures. The duration of probation for different persons, as well as the legal consequences of probation, are determined.

Probation as a criminal legal tool is a control, corrective and supervisory tool defined by the criminal law, which involves restrictions on the exercise of human rights or freedoms and is applied by the court to a person convicted of a crime, with the aim of ensuring the safety of society and encouraging this person to obey the law. At the same time, probation as a criminal law institution is an externally designed structural element of the field of criminal law (its General part), which constitutes a system of criminal law norms designed to comprehensively regulate social relations arising between the state and a person convicted of a crime, with the aim of ensuring society and encouraging this person to obey the law.

The system of means of probation is a complex integrated complex of socially determined, qualitatively defined, interconnected and interacting elements, which have an integral structure. According to the content and functionality, the working group proposes to combine the means of probation into three groups: 1) control; 2) corrective; 3) supervisory.

The positive consequences of probation in the form of non-fulfillment of the prescribed punishment occur for the person who behaved positively during probation. Probation has proven its effectiveness in practice, as more than 90 % of convicts to whom it is applied have positive consequences. The negative consequences of probation arise in connection with a person's negative behavior and are differentiated for different categories of persons.

Keywords: probation, institution of probation, means of probation, draft of the new Criminal Code of Ukraine.

Матеріал надійшов 08.08.2022

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)